

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»**

Предметна (циклова) комісія викладачів педагогіки, психології, методик
дошкільного виховання та фізичної культури

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**ОК-18 Основи природознавства з методикою ознайомлення з
природою**

(назва навчальної дисципліни)

підготовки фахового молодшого бакалавра
(назва освітньо-професійного ступеня)

галузь знань А Освіта
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність А 2 Дошкільна освіта
(шифр і назва спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету».

Навчальна програма з дисципліни «Основи природознавства з методикою ознайомлення з природою» для здобувачів освіти галузь знань А Освіта за спеціальністю А 2 Дошкільна освіта, фаховий молодший бакалавр

Розробник (укладач) програми:

Тетяна ТЕЛИЧКО, доктор філософії, викладачка психолого-педагогічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії.

Програму схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії педагогіки, психології, методик дошкільного виховання та фізичної культури.

Протокол № 1 від «25» серпня 2025 року

Голова предметної (циклової) комісії викладачів

 (підпис) **(Яна ФЕНЬОВ)**
(прізвище та ініціали)

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження методичною радою Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Протокол № 1 від «25» серпня 2025 року

Голова методичної ради

 (підпис) **(Тетяна ІСАК)**
(прізвище та ініціали)

1.ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи природознавства з методикою ознайомлення з природою» є нормативним документом закладу фахової передвищої освіти, складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «фахового молодшого бакалавра» галузі знань А Освіта спеціальності А 2 Дошкільна освіта, спрямована на виконання вимог Закону України «Про освіту», «Закону про вищу освіту», «Закону про фахову передвищу освіту».

Предметом вивчення дисципліни є зміст, методи і форми ознайомлення дітей з природою в навчально-виховному середовищі закладу дошкільної освіти.

Міждисциплінарні зв'язки: дошкільна педагогіка, дитяча та педагогічна психологія, вікова фізіологія, фахові методики дошкільної освіти.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

Змістовий модуль 1. Значення та завдання методики ознайомлення дітей з природою.

Змістовий модуль 2. Природні багатства України та Закарпаття.

Змістовий модуль 3. Методологічні основи ознайомлення дошкільників з природою.

Змістовий модуль 4. Форми та засоби організації роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Змістовий модуль 5. Ознайомлення дітей із свійськими та дикими тваринами.

Змістовий модуль 6. Ознайомлення дітей з природою в різні пори року.

Змістовий модуль 7. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою є підготовка майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до організації процесу ознайомлення дошкільників з природою відповідно до

концепції сталого розвитку, формування знань щодо змісту, методів і форм ознайомлення дошкільників з природою, організаційних умов створення осередку природи, формування професійних якостей на засадах компетентнішого підходу.

1.2. Основними завданнями дисципліни є:

– ознайомлення здобувачів освіти із можливостями використання різноманітних об'єктів і явищ природи у роботі з дітьми дошкільного віку з метою формування екологічної культури;

– забезпечення високого рівня екологічних знань та накопичення досвіду ціннісного ставлення до природи та стійких екологічних мотивацій дошкільника;

– формування теоретичної бази знань про завдання, зміст, форми та методи роботи по формуванню екологічної культури дітей дошкільного віку;

– розвиток навичок педагогічного прогнозування та практичного втілення екологічних та методичних знань в умовах сучасного дошкільного виховання;

– ознайомлення здобувачів освіти із історією взаємовідносин людини і природи та розвитком в педагогічній науці поглядів на природу як засіб виховання;

– ознайомлення майбутніх вихователів із найбільш важливими та яскравими педагогічними та методичними ідеями, теоріями та технологіями щодо використання природи у навчанні та вихованні дітей дошкільного віку, які є результатом наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених за останні роки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі повинні:

знати:

– теоретичні основи ознайомлення дошкільників з природою;

– зміст, принципи та завдання ознайомлення дітей з природою;

– основні методи та форми ознайомлення дошкільників з природним довкіллям;

– види, зміст, структуру та методику проведення занять та екскурсій у природі;

– педагогічні технології формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

вміти:

– визначати основні завдання екологічної освіти в ЗДО;

– добирати оптимальні методи та засоби відповідно до теми занять, добирати відповідне обладнання;

– володіти організаційними, проєктувальними, конструктивними, комунікативними вміннями;

– вміти знайомити дітей з народними традиціями природокористування, шанування природи, обрядами та святковими сезонними дійствами.

Здобувач освіти після вивчення дисципліни повинен володіти такими **компетентностями:**

Інтегральна компетентність (ІК):

ІК 1. Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій та фахових методик дошкільної освіти та характеризуються комплексністю та невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль за іншими особами у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності (ФК):

СК1. Здатність до формування наскрізних умінь у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в колективі.

СК3. Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку навичок безпечної поведінки в довкіллі, навичок орієнтування на сталий розвиток.

СК5. Здатність до формування у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку взаємин з оточенням (предметним, природним, соціальним).

СК11. Здатність до організації та керівництва ігрової, художньо-естетичної, пізнавально-дослідницької діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

Програмні результати навчання:

РН8. Визначати концептуальні засади, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

РН9. Визначати завдання, зміст специфічно дитячих видів діяльності (предметно-практичної, ігрової, пізнавальної) та організовувати їх відповідно до освітніх програм.

РН10. Організовувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні в процесі організації різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку.

РН15. Визначати особливості та способи організації провідної (ігрової) діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Програма курсу розрахована на 120 годин .

З них 36 лекційних, 24 практичних, 30 самостійна робота , 30 год. – підготовка до екзамену

Форма контролю – екзамен.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Значення та завдання методики ознайомлення дітей з природою.

Тема 1. Основи природознавства і методика ознайомлення дітей з природою як наука.

Значення вивчення природи рідного краю у професійній підготовці дошкільних працівників. Методика ознайомлення дітей з природою як наука про використання природи у вихованні та всебічному розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 2. Теоретичні основи методики ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Теоретичні основи методики ознайомлення дітей з природою як наукової дисципліни. Зміст, форми організації та методичне керівництво працею дітей різного віку. Дидактичні ігри природничого змісту, їх види та методика проведення з дітьми різного віку.

Змістовий модуль 2. Природні багатства України та Закарпаття.

Тема 3. Природно-географічні умови та ресурси України.

Природні умови України. Характеристика екологічної ситуації України. Роль рослин та тварин у природі та житті людини. Різноманітність рослинного та тваринного світу України.

Тема 4. Клімат, природні зони, ґрунти та води України та Закарпаття.

Клімат, природні зони, ґрунти та води України та Закарпаття. Взаємозв'язок елементів природного комплексу.

Тема 5. Фізико-географічні особливості Закарпаття.

Фізико-географічні особливості Закарпаття. Значення вивчення людиною сезонних змін у природі. Народна фенологія як скарбниця багаторічних

спостережень за сезонними явищами. Сезонні явища в неживій природі, рослинному світі та в житті тварин.

Тема 6. Загальна характеристика флори та фауни Закарпаття.

Загальна характеристика флори та фауни. Охорона природи. Комплексна організація охорони природи (заповідники, заказники, національні парки).

Змістовий модуль 3. Методологічні основи ознайомлення дошкільників з природою.

Тема 7. Зміст ознайомлення дошкільників з природою. Програми навчання і виховання дітей дошкільного віку.

Визначення змісту знань дітей дошкільного віку про природу на основі державного стандарту дошкільної освіти. Принципи відбору змісту знань дітей дошкільного віку про природу: принцип виховного та розвиваючого характеру знань; принцип доступності; принцип науковості у відборі знань; принцип енциклопедичності; красзнавчий принцип. Загальна характеристика змісту знань дітей про природу, умінь та навичок вирощування рослин, догляду за тваринами. Ознайомлення дітей з природою в програмі закладу дошкільної освіти. Аналіз структури програми та розділів по ознайомленню дітей з природою в програмах розвитку дитини дошкільного віку.

Тема 8. Методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Різноманітність і класифікація методів.

Необхідність використання різноманітних методів та прийомів ознайомлення дошкільників з природою. Залежність вибору методів ознайомлення дітей з природою від особливостей розвитку пізнавальної діяльності дітей різного віку та від змісту природничого матеріалу. Загальна характеристика методів ознайомлення з природою.

Тема 9. Наочні методи ознайомлення дошкільників з природою.

Спостереження як основний метод ознайомлення дітей з природою. Спостереження як метод в психолого-педагогічних дослідженнях. Види спостережень, методика керівництва спостереженнями в різних вікових групах.

Підготовка вихователя до проведення спостережень. Прийоми активізації пізнавальної діяльності дітей в процесі спостережень.

Демонстрування ілюстративного матеріалу. Вимоги до змісту та оформлення наочних посібників для різних вікових груп. Демонстрування технічних засобів навчання. Використання моделей: діючих моделей, моделей маскування.

Тема 10. Практичні методи ознайомлення дошкільників з природою.

Нескладні досліди як метод ознайомлення дітей з природою. Значення проведення дослідів з об'єктами природи для формування реалістичних уявлень і понять про природу. Зміст та проведення дослідів.

Використання ігор під час ознайомлення дітей з природою. Класифікація ігор в методиці ознайомлення дітей з природою: будівельно- конструктивні ігри з природним матеріалом, творчі рольові ігри. Дидактичні ігри під час ознайомлення дошкільників з природою, їх функції. Види дидактичних ігор: з природним матеріалом, з картинками (у т.ч. настільно-друковані), з іграшками, словесні. Методика проведення дидактичних ігор в різних вікових групах.

Тема 11. Види та форми організації праці дітей у природі.

Праця в природі як один з основних методів ознайомлення дошкільників з природою. Цінність праці в природі. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дітей у природі. Види праці у природі, їх зміст у різних вікових групах. Форми організації праці дітей: доручення, чергування, колективна праця. Особливості занять, пов'язаних з працею в природі.

Тема 12. Словесні методи ознайомлення дошкільників з природою.

Сюжетні та описові розповіді вихователя. Словесні логічні завдання. Використання дитячої природознавчої літератури. Вимоги до добору художніх творів про природу. Використання літератури на заняттях та в повсякденному житті.

Тема 13. Бесіда як метод і як форма ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Пізнавальне значення бесіди як методу ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Види бесід. Структура бесіди. Вступна частина (створення мотивації), основна (постановка запитань, спонукання до висловлювань), підсумкова (узагальнення й закріплення). Методичні прийоми бесіди в процесі екологічного виховання дошкільників. Використання наочності (предметів, ілюстрацій, картин), запитань різних типів (від простих до проблемних), підведення дітей до самостійних висновків в ході проведення бесіди. Роль вихователі в ході проведення бесіди.

Змістовий модуль 4. Форми та засоби організації роботи з ознайомлення дітей дошкільного віку з природою.

Тема 14. Основні форми ознайомлення дітей з природою, їх характеристика.

Основні форми ознайомлення дітей з природою. Необхідність використання різноманітних форм. Особливості використання різних форм ознайомлення дітей з природою в різних вікових групах.

Тема 15. Фронтальні, групові та індивідуальні форми організації роботи з ознайомлення з природою.

Фронтальні, групові та індивідуальні форми організації роботи з ознайомлення з природою в закладах дошкільної освіти, їх характеристика та специфіка проведення в різних вікових групах.

Тема 16. Заняття як основна форма організації навчання дошкільників. Види і типи занять з ознайомлення дітей з природою.

Заняття як важлива форма організації навчання дошкільників. Види і типи занять з ознайомлення дітей з природою в різних вікових групах. Структура заняття. Особливості методики проведення занять у різних вікових групах.

Тема 17. Експерсії в природу як форма організації роботи з дошкільниками.

Експерсії в природу як форма організації роботи з дошкільниками. Тематика та види експерсій. Структура експерсії в природу. Методика

підготовки до екскурсії та її проведення. Післяекскурсійна робота, спрямована на закріплення, узагальнення та систематизацію отриманих знань.

Тема 18. Цільова прогулянка як форма роботи щодо ознайомлення з природою.

Цільова прогулянка як форма роботи щодо ознайомлення з природою, відмінність її від екскурсії. Методика проведення цільової прогулянки.

Тема 19. Щоденні прогулянки в ЗДО, їх значення та структура.

Щоденні прогулянки на майданчику закладу дошкільної освіти, їх значення та структура. Методи та прийоми роботи вихователя під час щоденної прогулянки.

Тема 20. Природознавчий осередок як засіб екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Навчально-виховне значення осередку довкілля. Основні вимоги до відбору рослин та тварин: відповідність завдань програми та особливостям довкілля; безпечність рослин та тварин для дітей; невибагливість та витривалість об'єктів кутка природи. Змінність мешканців осередку довкілля за сезонами. Тварини осередку довкілля. Постійні та сезонні мешканці. Відомості про тварин, їх розміщення та утримання. Встановлення та обладнання осередку довкілля.

Акваріум та його влаштування. Дрібні представники риб прісноводних водойм. Екзотичні акваріумні риби. Рослини, корм для мешканців. Догляд за акваріумом. Влаштування тераріуму та акватераріуму: догляд за мешканцями. Птахи в осередку довкілля.

Тема 21. Кімнатні рослини природознавчого осередку ЗДО.

Кімнатні рослини осередку довкілля та зимового саду. Походження рослин, зовнішній вигляд, біологічні особливості, вимоги до ґрунту, вологи, світла. Підбір та розміщення рослин в різних вікових групах. Спостереження дітей за рослинами осередку довкілля. Організація роботи дітей в осередку довкілля в різних вікових групах. Аналіз стану осередків довкілля в дошкільних закладах та роботи дітей в них.

Тема 22. Організація ділянки закладу дошкільної освіти. Педагогічні та гігієнічні вимоги до озеленення ділянки.

Значення ділянки для організації навчально-виховної роботи по ознайомленню дітей з природою та екологічного виховання. Планування ділянки. Основні структурні компоненти та їх розмір. Педагогічні та гігієнічні вимоги до озеленення ділянки. Деревя та куші на ділянці. Газони на ділянці. Влаштування кутків дикорослих рослин. Квітник. Вибір місця. Планування та форми квітників. Вибір культур. Город на ділянці. Вибір місця, планування, розміри грядок та міжрядь. Вибір культур. Повсякденний догляд за рослинами. Робота та спостереження дітей різних вікових груп на городі та квітнику. Плодовий сад на ділянці. Вибір культур. Розміщення плодово-ягідних насаджень. Участь дітей старших груп в догляді, збиранні фруктів та ягід. Дрібні свійські тварини на ділянці, їх утримання та догляд. Охорона та приваблювання птахів на ділянку закладу дошкільної освіти. Штучні гнізда. Влаштування годівниць та поїлок.

Змістовий модуль 5. Ознайомлення дітей із свійськими та дикими тваринами.

Тема 23. Особливості ознайомлення дошкільників різного віку з свійськими тваринами.

Охорона тварин як складова частина роботи по охороні природи. Рідкісні тварини. Основні відомості про домашніх тварин.

Тема 24. Методика ознайомлення дошкільників з свійськими тваринами в різних вікових.

Групи раннього віку. Початкове ознайомлення із свійськими тваринами. Ігри на імітацію звуків та рухів тварин.

Молодші групи. Зміст програми. Виховання інтересу та позитивного відношення до домашніх тварин. Розповіді, оповідання та вірші про тварин.

Середні групи. Зміст програми. Спостереження за тваринами на заняттях. Виховання бережного відношення до тварин.

Старші групи. Зміст програми. Тривалі спостереження за свійськими тваринами та тваринами кутка природи. Догляд за тваринами. Уточнення та збагачення знань дітей про тварин в дидактичних іграх; показ відеофільмів та діафільмів, читання художньої літератури.

Тема 25. Ознайомлення дошкільників різного віку з дикими тваринами.

Охорона тварин як складова частина роботи по охороні природи. Рідкісні тварини. Основні відомості про диких тварин.

Тема 26. Методи та прийоми ознайомлення дошкільників з дикими тваринами в різних вікових групах.

Групи раннього віку. Початкове ознайомлення із дикими тваринами. Ігри на імітацію звуків та рухів тварин.

Молодші групи. Зміст програми. Виховання інтересу та позитивного відношення до диких звірів. Розповіді, оповідання та вірші про тварин.

Середні групи. Зміст програми. Спостереження за тваринами. Виховання бережного відношення до тварин.

Старші групи. Зміст програми. Уточнення та збагачення знань дітей про тварин в дидактичних іграх; показ відеофільмів та діафільмів, читання художньої літератури.

Змістовий модуль 6. Ознайомлення дітей з природою в різні пори року.

Тема 27. Ознайомлення дітей з природою в різні пори року.

Пора року як комплекс взаємообумовлених сезонних змін в природі. Причини сезонних змін, їх значення, фенологічні спостереження як основний метод їх вивчення. Погода. Наукові передбачення погоди. Календар погоди, його ведення.

Тема 28. Календар природи осені та особливості її протікання в Закарпатті.

Календар природи осені та особливості її протікання в Закарпатті. Характерні зміни в природі ранньої і пізньої осені; осінні сільськогосподарські роботи.

Тема 29. Використання календаря природи як засобу ознайомлення дітей дошкільного віку з сезонними змінами (на прикладі зимового періоду).

Молодша група. Зміст програми. Первинні спостереження за природою восени.

Середня група. Зміст програми. Робота на заняттях та в повсякденному житті. Ігри з природним матеріалом.

Старша група. Зміст програми. Розширення уявлень дітей про характерні зміни в природі. Становлення зв'язків між живою та неживою природою.

Тема 30. Особливості організації пізнавальної діяльності дошкільників під час ознайомлення з зимовими явищами природи Закарпаття.

Календар природи зими та особливості її протікання в Закарпатті. Характерні зміни в природі ранньої і пізньої зими.

Молодша група. Зміст програми. Спостереження за снігопадом. Ознайомлення з властивостями снігу. Розглядання картин, розучування віршів та пісень.

Середня група. Зміст програми. Робота на заняттях та у повсякденному житті. Формування поняття "зима". Уточнення властивостей про явища природи взимку. Малювання та ліплення на теми зими.

Старша група. Зміст програми. Збагачення знань дітей про зиму. Характерні явища природи в різні періоди зими. Встановлення зв'язку між погодою і навколишньою природою. Екскурсії в природу. Праця на ділянці. Пошуково-дослідницька робота взимку.

Тема 31. Роль календаря природи в екологічному вихованні дошкільників у весняний період.

Календар природи весни та особливості її протікання в Закарпатті. Характерні зміни в природі ранньої і пізньої весни.

Тема 32. Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з весняними змінами в природі Закарпаття.

Молодша група. Зміст програми. Накопичення дітьми уявлень про весняні явища природи. Висівання великого насіння. Ігри з вітрячками, піском, водою.

Середня група. Зміст програми. Робота на заняттях та у повсякденному житті. Формування поняття "весна". Уточнення властивостей про явища природи навесні. Малювання та ліплення на теми весни. Ігри для закріплення знань дітей про властивості вітру, води, повітря. Дидактичні ігри з весняними квітами, картинками, на яких зображена весна.

Старша група. Зміст програми. Збагачення знань дітей про весну. Характерні явища природи в різні періоди весни. Встановлення зв'язку між погодою і навколишньою природою. Екскурсії в природу. Праця на ділянці. Пошуково-дослідницька робота навесні.

Змістовий модуль 7. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї у процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Тема 33. Зміст та завдання екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Сутність, основні завдання та зміст екологічного виховання дітей дошкільного віку. Методичні аспекти реалізації завдань екологічного виховання дошкільників.

Тема 34. Методи і прийоми екологічної освіти дітей дошкільного віку.

Підбір методів і прийомів навчання. Особливості визначення рівня сформованості еколого-природничої компетентності дошкільників. Програмне забезпечення освітнього процесу з питань екологічного виховання в ЗДО України.

Тема 35. Цілі і задачі екологічного виховання дошкільників у взаємодії з сім'єю.

Сутність взаємодії ЗДО та сім'ї. Цілі екологічного виховання у взаємодії з батьками. Залучення батьків до створення розвиваючого природного середовища. Основні завдання та методичні аспекти партнерської взаємодії ЗДО та сім'ї в екологічному вихованні дітей.

Тема 36. Форми роботи з батьками з екологічного виховання дітей дошкільного віку.

Форми роботи з батьками, їх класифікація. Характеристика форм взаємодії ЗДО із батьками вихованців. Специфіка організації та проведення різних форм взаємодії ЗДО із батьками. Використання інтерактивних та практичних методів, що стимулюють співпрацю з батьками. Забезпечення зворотного зв'язку через обговорення результатів, фото- та відеофіксацію діяльності.

3. Рекомендована література

Базова

1. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік : навч.-метод. посіб. / Г. В. Беленька, Т. С. Науменко, О. А. Половіна. – Київ : Генеза, 2013. – 112 с.
2. Беленька Г. В. Дошкільнятам про світ природи. Старший дошкільний вік [Електронний ресурс] : навч.-метод. посіб. / Г. В. Беленька, Т. С. Науменко, О. А. Половіна. – Київ : Генеза, 2013. – 112 с.
3. Богуш Алла. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник / Алла Богуш, Наталія Гавриш. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 408 с.
4. Дорошенко Т. М. Основи природознавства з методикою в схемах та таблицях [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Т. М. Дорошенко, В. В. Мацько. - Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. – 46 с.
5. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог : навч.-метод. посіб. / Н. В. Лисенко. - Київ : Видавничий Дім «Слово», 2009. – 400 с.
6. Любарова, Віра. Найменшим про найменших : Дивовижні творіння природи : посібник / Віра Любарова. – Київ : Шкільний світ, 2010. – 128 с.
7. Любарова, Віра. Куточок природи в дитячому садку : посібник / Віра Любарова. – Київ : Шкільний світ, 2013. – 112 с.
8. Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія : навч. посіб. / уклад. Н. М. Горопаха. – Київ : Слово, 2012. – 432 с.

9. Ніколаєва С. М. Любов до природи виховуємо з дитинства : посібник / С. М. Ніколаєва. – Харків : Ранок, 2007. – 96 с.
10. Ніколаєнко В. М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2-6 років.: посібник / В. М. Ніколаєнко. – 3-тє вид. – Харків : Основа, 2012. – 208 с.
11. Організація спостережень в дитячому садку : посібник / упоряд. О. Ю. Харченко. – Харків : Основа, 2007. – 144 с.
12. Пинзеник О. М. Ознайомлення дошкільників з природою Закарпатської області : посібник / О. М. Пинзеник. - Мукачєво, 2005. – 103 с.
13. Пинзеник О. М. Методика викладання дисциплін природознавчого циклу : навч.-метод. посіб. / О. М. Пинзеник. – Київ : Кондор, 2014. – 120 с.
14. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою : навч. посіб. / Н. Ф. Яришева. – Київ : Вища школа, 2008. – 255 с.
15. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою : навч. посіб. / Н. Ф. Яришева. – Київ : Вища школа, 2012. – 255 с.

Допоміжна

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. ред. та упоряд. О. Кононко. К.: Світич, 2014. – 430 с.
2. Белєнька Г. Дошкільнятам про світ природи / Г. Бєдєнька, О. Половіна. – К.: «Гєнеза», 2018.
3. Білан О. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля» / за заг. ред. О. Низьковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. – 256 с.
- 5.
4. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник / А. Богуш, Н. Гавриш. – К. : Слово, 2010. – 408 с.
5. Богуш А. Моє довкілля : програма ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з довкіллям / А. Богуш. – К. : Шкільний світ, 2006. – 109 с.
6. Горопаха Н. М. Урізноманітнення форм екологічної освіти дошкільнят. Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.2 / Н. М. Горопаха. – Рівне, 2007. – С. 140-150.

7. Дитина: освітня програма для дітей від двох до семи років / автор. колектив; наук. керівник В. Огнев'юк. – К., 2016. – 304 с.
8. Зайцева Л. Розкриваємо таємниці доквілля : методичний посібник / Л. Зайцва. – Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2012. – 110 с.
9. Лисенко Н., Мацук Л., Лисенко О. Ознайомлення з природою та основи проєкологічної освіти дітей дошкільного віку / за заг. ред. Н. Лисенко. – К.: Слово, 2019. – 334 с.
10. Лисенко Н. В. Організація і зміст дослідницької діяльності дітей у природі. Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.1 / Н. В. Лисенко. – Рівне, 2007. С. 363-377.
11. Маршицька В. Екологічне виховання: соціально-моральні задачі. Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія / Укладач Н. М. Горопаха. К., 2012. – С.300-304.
12. Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою: Методичні рекомендації до навчальної дисципліни / Л. В. Крайнова, І. В. Трубник // [за заг. ред. В. І. Сипченко]. – Слов'янськ, 2008. – 87 с.
13. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. Гавриш, Т. Панасюк, Т. Піроженко, О. Рогозянський, О. Хартман, А. Шевчук ; за заг. наук. ред. Т. Піроженко. К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.
14. Плохій З. Вітальна цінність природи: складові екологічної культури дошкільників. Методика ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія / З. Плохій. –Київ, 2012. – С. 58-63.
15. Стеценко Т. Розвивальні екологічні ігри для молодших і старших дошкільнят / Т. Стеценко, Н. Могутова // Дошкільне виховання. – 2009. – № 10. – С. 24-25.
16. Тимофеева О. О. Дидактичні ігри та вправи з ознайомлення дітей з природою. Кришталеві джерела: методичний посібник для педагогів і батьків з питань формування екологічної компетентності дошкільників / О. О. Тимофеева, І. В. Тимофеев. Тернопіль: Мандрівець, 2016. С.103-120.

17. Тимофеева О. О. Експериментально-дослідна діяльність у дошкільному віці. Кришталеві джерела: методичний посібник для педагогів і батьків з питань формування екологічної компетентності дошкільників / О. О. Тимофеева, І. В. Тимофеев. – Тернопіль: Мандрівець, 2016. – С.125-135.

18. Фомічова Л. Ознайомлення з оточуючим: навчальний посібник / Л. Фомічова. – К.: Благовіст, 2002. – 271 с.

19. Яришева Н. Ф. Знати, любити і берегти: Використання словесних логічних завдань у екологічному вихованні дошкільників. Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.2 / Н. Ф. Яришева. – Рівне, 2007. – С. 59-63.

20. Яришева Н.Ф. Наочність і слово у пізнанні природи. Ознайомлення дітей з природою. Хрестоматія. Ч.2 / Н. Ф. Яришева. – Рівне, 2007. С. 63-67.

Інформаційні ресурси

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. Практика управління дошкільним закладом. 2021. №1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>.

2. Закон України «Про дошкільну освіту».[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua/img/zstored/files/zakon_zso.doc.

3. Крутій К. Л. Проектування освітнього простору дошкільного навчального закладу як умова розвитку здібностей дитини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.iicoz.ua/el_gurnal/pages/vypl/Krutij.pdf.

4. Засоби діагностики успішності навчання: експрес-опитування, оперативний контроль на лекційних, практичних заняттях, тестування, виступи на різних видах заняттях, перевірка практичних завдань, контроль засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання здобувачем фахової передвищої освіти.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.